

# UN TEZAU MONETAR DESCOPERIT LA HÎRȘOVA (SEC. XV—XVI)

GABRIEL CUSTUREA

În ultimii ani, publicarea descoperirilor monetare medievale din Dobrogea a căpătat un ritm tot mai susținut, concretizat în cronici numismatice<sup>1</sup>, lucrări referitoare la unele tezaururi monetare<sup>2</sup>, chiar, sinteze privind anumite perioade.<sup>3</sup>

În cadrul acestei acțiuni de evidențiere a descoperirilor monetare dobrogene, se înscrie și contribuția de față, care prezintă un lot monetar apărut, probabil, în zona Hîrșovei, în perioada interbelică.<sup>4</sup> Lotul cuprinde 68 monede din argint, emise în Polonia, Lituania, Ungaria și la Swidnica și este, foarte posibil, un fragment dintr-un tezaur mare ce a fost dispersat. Compoziția tezaurului este următoarea:

UNGARIA	-- denari	SWIDNICA	1/2 groși
Ludovic II	— 1 ex.	Ludovic II	— 7 ex.
Ferdinand I	— 20 ex.	POLONIA	— 1/2 groși
Maximilian II	— 9 ex.	Ioan Albert	— 3 ex.
Rudolf II	— 6 ex.	Alexandru	— 6 ex.
Mathias II	— 1 ex.	Sigismund I	— 7 ex.
?	— 1 ex.	LITUANIA	— 1/2 groși
		Alexandru	— 1 ex.
		Sigismund I	— 3 ex.
		Sigismund August	— 3 ex.

Cele mai vechi monede sînt cele emise în timpul lui Ioan Albert (1492—1501) și poartă semnul lui Peter Kurozwiecki, mare trezorier al Poloniei între anii 1479—1499<sup>5</sup>.

Monedele ungurești sînt emise în monetăria de la Kremnica și, dintre ele, se remarcă piesa bătută de Ludovic II, care este variantă pentru monetărie și legenda aversului la lucrarea lui E. Unger<sup>6</sup>, ca și piesa nr. 32, variantă pentru legenda reversului.

Circulația monedei ungurești este atestată în descoperirile izolate din Dobrogea, de la sfîrșitul sec. al XV-lea, prin emisiuni ale lui Matei Corvin<sup>7</sup>, continuînd cu piese de la Ferdinand I și Rudolf II<sup>8</sup>. Totuși penetrația monedei ungurești este slabă comparativ cu a nominalurilor polono-lituanice, care începînd de la jumătatea sec. al XV-lea, formează a serie continuă pînă spre sfîrșitul secolului al XVII-lea<sup>9</sup>.

După compoziția sa, tezaurul își găsește analogii cu descoperiri din Transilvania, cum ar fi cele de la Sieu<sup>10</sup>, Iacobi<sup>11</sup> sau Vad<sup>12</sup>. De aceea, ca și depozitul de la Enisala<sup>13</sup>, considerăm că poate fi vorba de un tezaur de călător.

Considerăm neconcludentă o apreciere asupra puterii de cumpărare a lotului monetar, valoarea sa fiind foarte scăzută. Ascunderea sa pare să se fi întîmplat în jurul anilor 20 ai secolului al XVII-lea. De remarcă că există alte două tezaururi, cel de la Enisala și un altul cu locul de descoperire necunoscut<sup>14</sup>, care au același *terminus post quem*, fapt ce face mai veridică ipoteza noastră, că trecerea armatei otomane spre Polonia a creat o stare de nesiguranță în mijlocul populației din regiune. Nu trebuie însă neglijată nici posibilitatea existenței unor cauze locale, necunoscute, care ar fi putut duce la îngroparea tezaurului.

## CATALOG

### Ungaria

#### LUDOVIC II

1. AR. Dinar, 0,38 g, 15 mm  
Unger tip 679. Av. LVDOVICVS \*  
R \* VNGAR \* 1526; Rv.K-B  
Kremnitz, 1526.

#### FERDINAND I

2. AR. Dinar, 0,28 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1530.
3. AR. Dinar, 0,41 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1540.
4. AR. Dinar, 0,36 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1541.
5. AR. Dinar, 0,39 g, 16 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1541.
6. AR. Dinar, 0,41 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1547.
7. AR. Dinar, 0,46 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1549.
8. AR. Dinar, 0,34 g, 15 mm, ruptă.  
U. 55, Kremnitz, 1550.
9. AR. Dinar, 0,24 g, 14,5 mm, ruptă,  
U. 55, Kremnitz, 1552.
10. AR. Dinar, 0,45 g, 14,5 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1554.
11. AR. Dinar, 0,39 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1555.
12. AR. Dinar, 0,30 g, 15 mm,  
U. 55, Kremnitz, 1555.
13. AR. 0,31 g, 15 mm, ruptă,  
U. 55, Kremnitz, 1557.
14. AR. Dinar, 0,31 g, 15,5 mm, ruptă,  
U. 55, Kremnitz, 1557.
15. AR. Dinar, 0,30 g, 13,5 mm, ruptă,  
U. 56, Kremnitz, 1559.
16. AR. Dinar, 0,29 g, ruptă,  
U. 56, Kremnitz, 1560.
17. AR. Dinar, 0,35 g, ruptă,  
U. 56, Kremnitz, 1561.
18. AR. Dinar, 0,29 g, 15 mm,  
U. 56, Kremnitz, 1562.
19. AR. Dinar, 0,34 g, 15,2 mm, ruptă,  
U. 55, Kremnitz, 15??
20. AR. Dinar, 0,34 g, 14,8 mm, ruptă,  
U. 55, Kremnitz, 15??
21. AR. Dinar, 0,29 g, 15 mm, ruptă,  
U. 55, Kremnitz, 15??

#### MAXIMILIAN II

22. AR. Dinar, 0,25 g, 14 mm, ruptă,  
U. 98, Kremnitz, 1565.

23. AR. Dinar, 0,34 g, 15,5 mm,  
U. 98, Kremnitz, 1567.
24. AR. Dinar, 0,33 g, 15 mm,  
U. 98, Kremnitz, 1570.
25. AR. Dinar, 0,17 g, ruptă,  
U. 98, Kremnitz, 1571.
26. AR. Dinar, 0,33 g, 14 mm,  
U. 98, Kremnitz, 1573.
27. AR. Dinar, 0,34 g, 14,5 mm,  
U. 99, Kremnitz, 1575.
28. AR. Dinar, 0,41 g, 15,5 mm,  
U. 99, Kremnitz, 1576.
29. AR. Dinar, 0,37 g, 16 mm,  
U. 99, Kremnitz, 1576.
30. AR. Dinar, 0,35 g, 16 mm,  
U. 99, Kremnitz, 1576.

#### RUDOLF II

31. AR. Dinar, 0,31 g, 14 mm, ruptă,  
U. 160, Kremnitz, 1581.
32. AR. Dinar, 0,37 g, 15 mm,  
U. 160, var. PATR \* Kremnitz, 158?.
33. AR. Dinar, 0,18 g, ruptă,  
U. 160, Kremnitz, 158?.
34. AR. Dinar, 0,43 g, 14,5 mm,  
U. 160, Kremnitz, 1593.
35. AR. Dinar, 0,37 g, 15 mm,  
U. 160, Kremnitz, 1602.
36. AR. Dinar, 0,36 g, 14,5 mm,  
U. 161, Kremnitz (1602-1608).

#### MATHIAS II

37. AR. Dinar, 0,41 g, 13,5 mm,  
U. 230, Kremnitz, 1619.
38. AR. Dinar, 0,33 g, 14 mm,  
U. tip general, Av. incus.

#### SWIDNICA

#### LUDOVIC II

39. AR. 1/2 gros, 0,68 g, 18 mm,  
H-C, I, 210, 1524.
40. AR. 1/2 gros, 0,65 g, 17,5 mm,  
H-C, I, 212, 1526.
41. AR. 1/2 gros, 0,62 g, 18,5 mm,  
H-C, I, 214, 1526.
42. AR. 1/2 gros, 0,49 g, 18,3 mm,  
H-C, I, 214, 1526.
43. AR. 1/2 gros, 0,69 g, 18 mm,  
H-C, I, tip general, ?.
44. AR. 1/2 gros, 0,56 g, 17 mm,  
H-C, I, tip general, ?.
45. AR. 1/2 gros, 0,54 g, 16,5 mm,  
H-C, I, tip general, ?.

## POLONIA

### IOAN ALBERT

46. AR. 1/2 gros, 0,79 g, 17,5 mm, H-C, I, 194, f.a. (1492-1499).  
 47. AR. 1/2 gros, 0,64 g, 17,8 mm, H-C, I, 195, f.a. (1492-1499).  
 48. AR. 1/2 gros, 0,57 g, 17 mm, H-C, I, 196, f.a. (1492-1499).

### ALEXANDRU

49. AR. 1/2 gros, 0,64 g, 18,5 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501-1506).  
 50. AR. 1/2 gros, 0,62 g, 18 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501-1506).  
 51. AR. 1/2 gros, 0,59 g, 18 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501-1506).  
 52. AR. 1/2 gros, 0,51 g, 17 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501-1506).  
 53. AR. 1/2 gros, 0,45 g, 17 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501-1506).  
 54. AR. 1/2 gros, 0,32 g, ruptă, H-C, I, 201, f.a. (1501-1506).

### SIGISMUND I

55. AR. 1/2 gros, 0,71 g, 18 mm, H-C, I, 219, 1507.  
 56. AR. 1/2 gros, 0,67 g, 18 mm, H-C, I, 219, 1507.

57. AR. 1/2 gros, 0,73 g, 18 mm, H-C, I, 221, 1509.  
 58. AR. 1/2 gros, 0,73 g, 18 mm, H-C, I, 226, 1510.  
 59. AR. 1/2 gros, 0,70 g, 18,5 mm, H-C, I, 226, 1510.  
 60. AR. 1/2 gros, 0,62 g, 18 mm, H-C, I, tip general, ?.  
 61. AR. 1/2 gros, 0,57 g, 18 mm, H-C, I, tip general, ?.

## LITUANIA

### Alexandru

62. AR. 1/2 gros, 0,73 g, 18,5 mm, H-C I, 197, f.a. (1501-1506).  
 63. AR. 1/2 gros, 0,77 g, 18,5 mm, H-C I, 227, 1510.  
 64. AR. 1/2 gros, 0,84 g, 19 mm, H-C I, 261, 1520.  
 65. AR. 1/2 gros, 0,68 g, 18 mm, H-C I, tip general, ?.

### SIGISMUND AUGUST

66. AR. 1/2 gros, 0,75 g, 19 mm, H-C I, 481, 1555.  
 67. AR. 1/2 gros, 0,90 g, 19 mm, H-C I, 511, 1560.  
 68. AR. 1/2 gros, 0,79 g, 19,5 mm, H-C II, 4938, 1561.

(vezi ilustrația la pagina 419/vol. II)

### NOTE

1. A. Vertan, G. Custurea, *Pontica*, 12, 1979, pag. 236-242; Idem, *Pontica*, 13, 1980, p. 356-362; idem *Pontica*, 14, 1981, p. 343-361; *Pontica* 15, 1982 p. 284-288; *Pontica*, 16, 1983, p. 313-319; idem *Pontica*, 17, 1984, p. 253-254; E. Oberländer-Târnoveanu, *Peuce*, 1980 p. 511-513 E. Oberländer-Târnoveanu, Cr. Opaiț, *Peuce*, 9, 1985, p. 277-278.
2. S. Gavrilă, *Peuce*, 2 1971, p. 293-333 G. Custurea, *Pontica*, 11, 1978, p. 253-257, idem, *Crisia*, 8, 1978, p. 531-536; idem, *Pontica*, 13, 1980, p. 341-343; G. Custurea, A. Murat, *CN*, 4, 1982, p. 141-145; Al. Popea, G. Custurea, *BSNR*, 70-74, 1976-1980, p. 389-394.
3. E. Oberländer-Târnoveanu, I. Oberländer-Târnoveanu, *SCIVA*, 32, 1981, 1, p. 89-110; E. Oberländer-Târnoveanu, *BSNR*, 75-76, 1981-1982, p. 271-313; G. Custurea, *BSNR*, 75-76, 1981-1982, p. 365-372.
4. În anul 1977 Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța a achiziționat de la

dr. A. Crăciun din București o colecție numismatică formată în perioada interbelică de către un înaintaș al familiei, ce funcționa cu serviciul la Hirsova. Lotul de care ne ocupăm se găsea într-o cutie, pieșele aveau aceeași patină, unele fiind chiar lipite între ele. Cu excepția pieselor nr. 2, 7, 11, 26-30, 37, 45, 49 celelalte sînt perforate, semn că au făcut parte dintr-o salbă la care au fost apoi adăugate monede aflate în circulație.

5. M. Gumowski, *Handbuch der polonischer Numismatik*, Graz 1960, p. 194.
6. E. Unger, *Magyar éremhatarozo*, Közep. Kor. 2, 1307-1540, Budapest, 1960, pl. XXXVIII.
7. A. Vertan, G. Custurea, *Pontica*, 13, 1980, p. 361-362; Gh. Mănușu-Adameșteanu, *Peuce*, 9, 1985, p. 355.
8. E. Oberländer-Târnoveanu, Cr. Opaiț, *op. cit.* p. 277.
9. G. Custurea, în *Pontica*, 18, 1985, sub tipar.

10. E. Chirilă, St. Dănilă, *Apulum*, 7/1, 1968 p. 505—527; E. Chirilă, N. Gudea, St. Dănilă, *Tezaur monetaire din Nordul Transilvaniei*, sec. XVI—XVIII, Zalău, 1970, p. 21—23.
11. E. Chirilă, Z. Milea, *Apulum*, 6, 1967, p. 289—307.
12. E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaur și descoperiri monetare din colecția Muzeului Județean Maramureș*, Baia Mare, 1971, p. 21—43.
13. G. Custurea, *Crisia*, 1978, p. 531—536.
14. Idem *SCN*, 9 sub tipar.

### UN TRÉSOR MONÉTAIRE DÉCOUVERT A HIRSOVA (XV<sup>e</sup>—XVI<sup>e</sup> SIÈCLES)

(Résumé)

*L'auteur présente un lot monétaire, découvert probablement à Hirsova existant jusqu'à depuis peu dans une collection particulière. Le lot comprend 68 pièces émises par les ateliers monétaires de Pologne, de Lituanie, d'Hongrie et à Svidnica entre les années 1492—1619.*

*Le trésor, selon des analogies avec les découvertes de Transylvanie, peut être considéré comme un trésor de voyageur. Sa dissimulation pourrait être motivée par l'état incertain provoqué par le passage de l'armée ottomane à travers cette zone vers Pologne.*

UN TEZAU MONETAR DESCOPERIT  
LA HÎRȘOVA (SEC. XV—XVI)

*(text la pagina 555/vol. I)*

**GABRIEL CUSTUREA**



